

3. Шайтанова Н.А., Асанович В.Я. Гравитационные модели и возможности их применения при прогнозировании внешней торговли / Информационные технологии управления в экономике – 2006.: материалы республиканской научно-практической конференции, Брест 25–26 апреля 2006 г. // БрГУ им. А.С. Пушкина: под общ.ред. С.А. Тузика. – Брест: Изд-во БрГУ, 2006 – С. 96.

4. Межрегиональное сотрудничество, как фактор интеграционных процессов / Т.В. Ускова, С.М. Дедков, Т.Г. Смирнова, Р.Ю. Селименков, В.Я. Асанович. – Вологда: Институт социально-экономического развития территорий РАН, 2011. – 176 с.

**Гринчук Ю. С., д.е.н., доцент,
Коваль Н. В., к.е.н., доцент,
Білоцерківський національний аграрний університет
м. Біла Церква, Україна**

АНАЛІЗ СТАНУ РЕГІОНАЛЬНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ ЯК СКЛАДОВА АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

В «Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 р.» зазначено, що процес формування та реалізації державної політики регіонального розвитку повинен базуватися на засадах запровадження системи постійного моніторингу, аналізу та оцінки екзогенних та ендегенних факторів впливу на регіональний розвиток [1]. Отже, методологічним підґрунтям ефективного реалізації головної мети реформ – впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі, повинна стати концепція державного антикризового управління, яка має базуватись на результатах аналізу соціально-економічного розвитку держави та її регіонів.

Метою дослідження є аналіз соціально-економічного розвитку Київської області та розробка науково обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення процесу моніторингу кризових явищ соціально-економічного характеру шляхом формування оптимального набору показників, аналіз динаміки яких сприятиме виявленню симптомів кризи та об'єктивному оцінюванню глибини кризових процесів.

Динаміка основних показників соціально-економічного розвитку Київської області відображена в таблиці 1.

Аналіз соціально-економічного розвитку Київської області як складової моніторингу кризових явищ соціально-економічного характеру, дає можливість зробити наступні висновки:

– у 2013–2016 рр. економічний розвиток регіону характеризувався спадом виробництва; скороченням обсягу експорту товарів, виконаних будівельних робіт; зменшенням інвестиційних ресурсів; зростанням цін. Узагальнюючим показником, який характеризує рівень розвитку економіки регіону, є валовий регіональний продукт (ВРП). Використання індексного методу розрахунків та даних таблиці 1 дає можливість визначити зміну фізичного обсягу ВРП Київської області за три роки: $I_{\text{ВРП}}=0,994 \times 0,94 \times 1,018=0,95$. Отже, за 2014–2016 рр. (або порівняно з 2013 р.) ВРП зменшився на 5%. Аналогічним чином було визначено й зміну інших показників. Зауважимо, що питома вага підприємств Київської області, які займалися інноваціями у 2015 р. становила лише 13,3% від загальної кількості підприємств, а питома вага реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої продукції

промислових підприємств – 0,8%. Низький показник інноваційної активності свідчить про низьку конкурентоспроможність як регіону, так і країни. Проте позитивною тенденцією є скорочення частки збиткових підприємств на 10,5 в. п. з 34,1% у 2013 р. до 23,6% у 2016 р.;

Таблиця 1

Основні показники соціально-економічного розвитку Київської області

Показники	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Відхилення 2016 р. до 2013 р.	
					+, -	у %
Індекс фізичного обсягу ВРП (у цінах попереднього року), %	93,4	99,4	94,0	101,8	8,4	-
Індекс промислової продукції, %	99,1	101,6	93,0	106,2	7,1	-
Індекс будівельної продукції, %	102,7	63,3	99,7	133,0	30,3	-
Індекс обсягу с.-г. виробництва, %	101,3	105,8	89,2	109,8	8,5	-
Індекс обсягу виробництва продукції рослинництва, %	101,1	109,5	85,4	118,7	17,6	-
Індекс обсягу виробництва продукції тваринництва, %	101,8	99,8	96,2	95,5	-6,3	-
Вантажооборот, млн. ткм	1558,0	1460,4	2658,2	1735,5	177,5	111,4
Пасажиरोоборот, млн. пас. км	2393,8	2381,6	2339,7	2665,3	271,5	111,3
Експорт товарів, млн. дол. США	1973,7	1852,3	1690,4	1705,1	-268,6	86,4
Імпорт товарів, млн. дол. США	4736,2	3759,1	2587,0	2951,6	-1784,6	62,3
Сальдо (+, -), млн. дол. США	-2762,5	-1906,8	-896,6	-1246,5	1516,0	45,1
Оборот роздрібною торгівлі з урахуванням обороту фізичних осіб-підприємців, млрд. грн.	37,0	43,6	55,0	59,1	22,1	159,6
Підприємства, які отримали збиток, у % до заг. к-ті підпр-в (з урахуванням мікропідприємств)	34,1	33,7	26,3	23,6	-10,5	-
Індекс кап. інвестицій у порівняльних цінах, %	96,0	80,0	99,0	-	-	-
Прямі інвестиції нерезидентів на 31.12, млн. дол. США	2456,6	2129,3	2037,1	1912,3	-544,3	77,8
Індекс споживчих цін (грудень до грудня попереднього року, %)	99,9	124,7	144,3	112,2	12,3	-
Індекс реальної зар.плати у % до попереднього року	107,2	91,8	78,0	112,1	4,9	-
Рівень безробіття у віці 15–70 років за методологією МОП, %	6,1	8,0	6,4	6,8	0,7	-

– розрахунок реальних сукупних ресурсів домогосподарств Київської області свідчить, що вони зменшились у 2016 р. порівняно з 2013 р. на 33,2%. Зменшення реальних доходів, в тому числі реальної заробітної плати (реальна середньомісячна заробітна плата одного штатного працівника зменшилась на 19,7% ($I_{рзп}=0,803$)), призводить до погіршення якості життя населення та посилює протестні настрої в суспільстві. Також слід зауважити, що у структурі номінальних сукупних ресурсів домогосподарств частка грошових доходів зменшилась на 2,8 в. п., тоді як частка безготівкових пільг та субсидій на оплату житлово-комунальних послуг, електроенергії, палива зросла на 3,4 в. п. Зазначені тенденції є негативними, оскільки

у структурі доходів зросла частка соціальної складової і зменшилась частка доходів, яка формується в результаті провадження економічної діяльності;

– протягом досліджуваного періоду кількість безробітних в Київській області (за методологією МОП) зросла на 4,1 тис. осіб або на 8,3% з 49,4 тис. осіб у 2013 р. до 53,5 тис. осіб у 2016 р., рівень безробіття – на 0,7 в. п. з 6,1% до 6,8% відповідно. Особливу занепокоєність викликає той факт, що близько 40% зареєстрованих безробітних протягом всього досліджуваного періоду складала молодь у віці до 35 років;

– спад економіки, зростання безробіття, зменшення реальних сукупних ресурсів домогосподарств призводить до зростання заборгованості населення зі сплати житлово-комунальних послуг та загострення криміногенної ситуації. Так, заборгованість населення з оплати житлово-комунальних послуг протягом досліджуваного періоду зросла в 2,55 рази і становила на кінець 2016 р. 1446,4 млн. грн. Рівень сплати населенням житлово-комунальних послуг у 2016 р. становив 76,7% від усієї суми нарахувань (з урахуванням заборгованості минулих років).

Отже, для моніторингу соціально-економічного розвитку регіону з метою ранньої діагностики кризових явищ соціально-економічного характеру необхідно мати прості, але ефективні механізми, які дозволили б оцінювати зміни рівня соціально-економічного розвитку регіону та якості життя населення, а також соціальної напруженості в суспільстві на основі статистичних даних.

Наведені узагальнені результати аналізу соціально-економічного розвитку Київської області дають можливість зробити висновок про поглиблення кризових явищ та зростання соціальної напруги в регіоні.

Проведений аналіз соціально-економічного розвитку Київської області дав можливість чітко окреслити коло показників, дослідження яких дає можливість досить швидко та без зайвих трудових витрат передбачати можливість розвитку кризових процесів в соціально-економічній системі регіону. Такі показники доречно згрупувати наступним чином:

1) показники економічного розвитку регіону: індекс фізичного обсягу валового регіонального продукту у цінах попереднього року; індекс промислової продукції; індекс обсягу сільськогосподарського виробництва; експорт та імпорт товарів у млн. дол. США; частка збиткових підприємств; індекс капітальних інвестицій у порівняльних цінах; обсяг прямих інвестицій нерезидентів у млн. дол. США; індекс споживчих цін;

2) показники, що характеризують демографічну ситуацію в регіоні: чисельність наявного населення на кінець року, в тому числі міського та сільського; загальний та природний приріст (скорочення) населення; розподіл постійного населення за окремими віковими групами (0–15 років; 16–59 років; 60 років і старше);

3) показники матеріальної забезпеченості населення: індекс реальної заробітної плати; заборгованість із виплати заробітної плати;

4) показники соціальної напруженості: рівень безробіття (за методологією МОП); кількість штатних працівників, які перебували в умовах вимушеної неповної зайнятості; рівень оплати населенням житлово-комунальних послуг; кількість облікованих кримінальних правопорушень, в тому числі тяжких та особливо тяжких.

Література:

1. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>